

Гораш К. В.

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник,

в.о. завідувача науково-організаційного відділу,

Інститут педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна

**ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ МЕТОДІВ
ПРОГНОЗУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Європейська інтеграція України передбачає разом з економічними і політичними інноваційними перетвореннями держави процеси, що націлені на формування європейського суспільства [3]. Це зумовлює пріоритетність освітньої політики (разом з іншими політиками неекономічного блоку: культурною, мовною тощо), серед стратегічних завдань якої є – створення єдиного європейського соціокультурного простору. Інтеграційні процеси вплинули на зміст, цілі та характер інноваційних змін освітньої системи України, зокрема й її складової – загальної середньої освіти.

Сучасний етап розвитку загальної середньої освіти означено в державних нормативних документах і наукових працях як інноваційний, що, насамперед, передбачає розроблення та впровадження в освітній процес інновацій, які мають забезпечити якісні зміни структури і змісту навчання та виховання учнів. Ефективність інноваційних процесів в освіті, на нашу думку, залежить від: наявності інноваційного потенціалу навчального закладу (стійкої мотивації та здатності педагогічних працівників здійснювати інноваційну діяльність); рівня наукового розроблення інновацій і точних розрахунків їх наслідків; фахового прогнозування можливих змін в освітній системі, які впливатимуть на її подальший розвиток.

Прогнозування в галузі педагогічної науки вченими розглядається як передбачення змін в процесі управління системою освіти, що здійснюється за

допомогою відібраних методів опрацювання накопичених знань; результатом прогнозування є інформація про розвиток освіти у перспективі [4].

Педагогічне прогнозування вченими трактується як комплексне наукове дослідження, отримання об'єктивної інформації про розвиток педагогічних об'єктів, яка застосовується для вдосконалення структури, змісту, методів і форм організації навчально-виховного процесу [1].

Прогнозування розвитку загальної середньої освіти ми розглядаємо як науково-організовану діяльність спеціально підготовлених фахівців, яка ґрунтується на науковому знанні про процеси еволюції (людства, світу, природи), закономірностях розвитку різноманітних систем (соціальних, економічних, політичних, педагогічних тощо) та на сучасних досягненнях науки і техніки; спрямована на створення прогнозів (достовірної інформації) про можливий стан освіти та об'єктів її розвитку у ближньому і дальньому майбутньому.

Суб'єктами прогнозування розвитку загальної середньої освіти, на нашу думку, можуть бути як науково-дослідні інститути (або спеціально створенні на їх базі структурні підрозділи), науково-педагогічний кадровий склад яких має відповідну підготовку, так і окремі фахівці, які володіють методологією прогнозування освітніх процесів, уміннями та навичками застосування сучасного прогностичного інструментарію (специфічних методів і засобів прогнозування розвитку освітніх об'єктів і системи освіти в цілому).

Важливим у процесі прогнозування розвитку загальної середньої освіти є усвідомлення суб'єктами прогнозування цілей і завдань прогнозування; наявність у суб'єктів прогнозування аналітичних здібностей і досвіду науково-дослідницької діяльності та здатностей сформулювати науково обґрунтовані судження (прогнози) про майбутній стан освіти, розробити рекомендації щодо подальшого розвитку освітніх об'єктів і суб'єктів.

Дослідження проблеми прогнозування інноваційного розвитку загальної середньої освіти має за мету оновлення методології прогнозування та розроблення сучасного прогностичного інструментарію для забезпечення

якості процесу розвитку педагогічних об'єктів, передбачення проблем і перспектив інноваційних змін та ефективного використання прогностичних оцінок в управлінні загальноосвітніми навчальними закладами.

Розвиток загальної середньої освіти є масштабною і складною сукупністю процесів розвитку різних (за сутністю, природою і характером) освітніх об'єктів. Результати розвитку деяких педагогічних об'єктів важко передбачити або спланувати, що значно ускладнює процес розроблення прогнозів, тому в прогнозуванні розвитку загальної середньої освіти має бути розроблена й обґрунтована така система методів і засобів прогнозування, яка б максимально забезпечила об'єктивність процесу прогнозування та достовірність прогнозу (комплекс обґрунтованих суджень про якісний і кількісний стан об'єкту прогнозування у майбутньому) [2].

На основі дослідження існуючих класифікацій методів прогнозування в різних наукових галузях (психології, економіці, соціології, державному управлінні, метеорології, інженерії, медицині, кримінології тощо) можемо зробити висновок, що останнім часом зросла потреба в фахових прогнозах розвитку різних об'єктів, явищ, систем. Це зумовлює активізацію наукових розвідок в теорії і практиці прогнозування, зокрема дослідження різних класифікацій методів прогнозування та розроблення нових.

Традиційно кожна класифікація методів і засобів прогнозування обов'язково містить загальнонаукові (застосовуються у прогнозуванні об'єктів всіх наук), інтернаукові (застосовуються у прогнозуванні об'єктів не менше ніж в двох науках) і галузеві методи (розроблені для прогнозування специфічних об'єктів) [1; 4].

Систему методів і засобів прогнозування інноваційного розвитку загальної середньої освіти, за нашим припущенням, мають утворювати такі методи, як: класичні (загальні методи прогнозування розвитку систем і наукового дослідження); специфічні (спеціальні методи прогнозування розвитку педагогічних об'єктів); кількісні (методи математичної обробки і застосування статистичної інформації про об'єкт прогнозування); якісні (методи експертного

оцінювання); методи прогностичного моделювання та проектування сценаріїв; методи екстраполяції, аналогії; нормативні тощо [2].

Засоби прогнозування інноваційного розвитку загальної середньої освіти ми поділяємо на такі групи, як: організаційні (основні етапи, заходи та режимні моменти процесу прогнозування); інформаційно-комунікаційні (комп'ютерні програми, бази даних, web-інструменти); матеріально-технічні (науково-методична література, технічні прилади й обладнання); комунікативні (прийоми та техніки спілкування і взаємодії).

Результатом процесу прогнозування розвитку загальної середньої освіти є прогноз, який може бути представлений як: експертні висновки про майбутній стан об'єктів освіти; концепції розвитку освітньої системи (держави, міста, району, окремого навчального закладу); прогностичні моделі системи загальної середньої освіти (освіти міста, району, окремого навчального закладу); сценарії розвитку освітньої системи (сукупність обґрунтованих припущень про взаємодію суб'єктів розвитку загальної середньої освіти на різних етапах цього процесу [4].

Отже, нами визначено такі передумови розроблення системи методів і засобів прогнозування розвитку загальної середньої освіти, як: 1) європейська інтеграція України, яка прискорює приєднання національної науки й освіти до міжнародного освітнього простору, що передбачає перезавантаження стратегічних цілей і завдань освіти, оновлення її змісту та зумовлює необхідність передбачення проблем і перспектив інноваційних процесів; 2) реформування освіти України відбувається у складних соціально-економічних, політичних і соціокультурних умовах сьогодення, які впливають на якість освітнього процесу та потребують прогнозованих випереджальних заходів для визначення ризиків розвитку освітніх об'єктів та убезпечення негативних наслідків інноваційних процесів або неефективних інновацій; 3) перманентний характер процесу реформування освітньої системи, адже інноваційний етап розвитку освіти не є заключним, освітня система завжди має відповідати викликам держави й суспільства, що передбачає зміни, які мають

бути прогнозованими (мати розрахований фахівцями економічний і соціальний ефект у ближньому та віддаленому майбутньому); 4) особливістю прогнозування розвитку загальної середньої освіти є те, що точність і об'єктивність прогнозу може бути підтверджена через певний, подекуди досить тривалий час (5, 10, 20 років), тому є потреба у визначенні об'єктивних вимог до очікуваного результату прогнозування, які слугуватимуть критеріями оцінювання прогнозу та визначатимуть основні напрями планування розвитку освіти, що зумовлює розроблення спеціальної системи методів прогнозування розвитку загальної середньої освіти.

Якісне прогнозування розвитку освіти сприятиме підвищенню якості освітніх процесів, що, безумовно, позитивно вплине на якість людського капіталу країни, розвиток її економіки, освіти, науки, політики та формування європейського суспільства.

Література:

1. Гершунский Б. С. Образовательно-педагогическая прогностика. Теория, методология, практика: Учебное пособие / Б. С. Гершунский. – М.: Флинта: Наука, 2003. – 768 с.

2. Гораш К. В. Психологічна структура прогнозування розвитку загальної середньої освіти / Катерина Вікторівна Гораш // Український педагогічний журнал. – 2016. – № 4. – С. 94 – 100.

3. Європейська інтеграція України: громадська думка // Національна безпека і оборона. – 2007. - № 5. – С. 54. (Дослідження проведене з 20 по 26 квітня в усіх регіонах України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://old.niss.gov.ua/Monitor/November09/01.htm>.

4. Топузов О. М. Педагогічна прогностика: теоретико-методична основа прогнозування розвитку педагогічних наук і педагогічної практики / Олег Михайлович Топузов // Рідна школа. – 2014. – № 7. – С. 32 – 38.